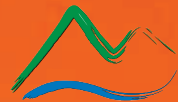

Projekt financira Europska Unija

Ministarstvo sigurnosti
Bosne i Hercegovine

IPA Program prekogranične saradnje
Bosna i Hercegovina – Crna Gora

Vodeći aplikant

Ministarstvo unutrašnjih poslova
Crne Gore – Direktor
za vanredne situacije

Partneri na projektu:

FORS
MONTENEGRO
Foundation for the Development
of Northern Montenegro

Institut zaštite
od požara i eksplozija

Sadržaj brošure isključiva je odgovornost korisnika projekta «Prekogranična suradnja Bosne i Hercegovine i Crne Gore u oblasti zaštite od požara» i ni na koji način se ne može smatrati da odražava gledište Europske unije.

IPA Program prekogranične saradnje
Bosna i Hercegovina – Crna Gora

SMANJENJE RIZIKA OD KATASTROFA

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
Federalna uprava civilne zaštite

U proteklih 30 godina broj prirodnih opasnosti u svijetu je u porastu, kako s učestalošću, tako i intenzitetom, čineći ih najvećom preprekom održivog razvoja.

Porastom broja katastrofa, raste i visina sredstava potrebitih za sanaciju posljedica, a raste i broj posljedica koje se ne mogu sanirati ili ublažiti. Prirodne i druge vrste opasnosti koje ugrožavaju i odnose ljudske živote i uzrokuju znatnu materijalnu štetu,

mogu se dogoditi bilo gdje i bilo kada, često iznenada i bez prethodnog upozorenja. U takvim situacijama ljudi se lako uspaniče jer ne znaju šta bi trebalo uraditi. Nitko ne može biti potpuno siguran od posljedica katastrofa. Kako bi se posljedice katastrofa ublažile potrebno je poznavanje preventivnih mjera, kao i pripremljenost za djelovanje. Zato je pripremljenost lokalnih zajednica i pojedinaca za preventivno

djelovanje od velikog značaja kada je u pitanju smanjenje rizika od katastrofa (Disaster Risk Reduction – DRR).

Cilj ove brošure je da Vas upozna sa uzrocima i vrstama prirodnih i drugih opasnosti, kao i preventivnim mjerama za smanjenje rizika od katastrofa.

Smanjenje rizika od katastrofa je posao svih nas!

Ova brošura je izrađena u okviru projekta "Prekogranična zaštita od požara" koji realizira Ministarstvo sigurnosti BiH i Institut zaštite od požara i eksplozija iz Sarajeva u suradnji sa Direktoratom za izvanredne situacije MUP-a Crne Gore i FORS Montenegro. Projekat financira Europska unija u okviru Programa prekogranične suradnje Bosna i Hercegovina - Crna Gora.

U Bosni i Hercegovini projekat se realizira u pet općina u Federaciji BiH (Mostar, Jablanica, Konjic, Ravno i Stolac) i pet općina Republike Srpske (Foča, Trebinje, Bileća, Gacko i Čajniče.)

Na teritoriji Crne Gore projekat se realizuje u općinama: Plužine, Nikšić, Šavnik, Žabljak i Pljevlja.

Projekat ima za cilj unapređenje kapaciteta institucija i službi koje se bave zaštitom i spašavanjem od požara i smanjenjem rizika od katastrofa, a prouzrokovan je sve većim brojem požara u obje zemlje, naročito tijekom ljetne sezone.

Glavne projektne aktivnosti uključuju nabavku opreme za zaštitu od požara, treninge i obuke za spasiocima i ostale važne sudionike u sustavu zaštite i spašavanja, prekogranične pokazne vježbe, kampanju informiranja pučanstva o opasnostima koje prijete od požara i izradu baze podataka i zajedničkog prekograničnog plana zaštite od požara.

Zanimljivosti

- Požari uglavnom izbijaju danju u razdoblju od 10 do 18 sati.
- Odbačeni opušak cigarete razvija temperaturu od oko 650°C, a nedovoljno ohlađena šibica ima temperature od oko 800°C.
- Šumi je potrebno i do 70 godina da se obnovi poslije požara.
- Požarom su jako ugroženi strni obronci gdje se vatra širi otprilike četiri puta brže, a na blagim obroncima dva puta brže nego u ravninama
- U Bosni i Hercegovini u 2012. godini bilo je zabilježeno 1.964 šumska požara koji su opožarili površinu od oko 98.667 ha.
- Na prostoru Bosne i Hercegovine u 2015. godini zabilježen je veliki broj požara na otvorenom prostoru u odnosu na 2013. i 2014. godinu, a uzrok su ekstremno visoke temperature i duži period bez kiše.
- Brojni su požari imali i svoje sekundarne učinke, posebno u Hercegovini.
- Nestajanje šuma u plamenu prouzročilo je migracije divljih životinja koje se potom privikavaju na nova staništa.
- Veliki problem u gašenju požara često je nepristupačan ili miniran teren, tako da je od neprocjenjive važnosti pomoć zračnih snaga za gašenje požara.

Međunarodnom strategijom za smanjenje rizika od katastrofa Ujedinjenih nacija (UNISDR), terminološki su definirani osnovni pojmovi.
<https://www.unisdr.org/we/inform/terminology>

Kapacitet (Capacity)

Kombinaciju svih prednosti, atributa i raspoloživih resursa unutar zajednice, društva ili organizacije koje se mogu koristiti za postizanje dogovorenih ciljeva.

Katastrofa (Catastrophy)

Ozbiljan poremećaj u funkcioniranju zajednice ili društva koji uključuje šire ljudske, materijalne, ekonomske i ekološke gubitke i utjecaje. Nadilazi sposobnost pogođene zajednice ili društva da se protiv nje (njih) bore korištenjem vlastitih resursa.

Rizik od katastrofa (Disaster risk)

Potencijalni gubici u katastrofama u smislu ljudskih života, zdravstvenog stanja, egzistencije, imovine i usluga koji se mogu pojaviti u određenoj zajednici ili društvu tijekom, određenog budućeg perioda.

Opasnost (Hazard)

Opasna pojava, materija, ljudsko djelovanje ili stanje koje može dovesti do gubitka života, povrede ili utjecaja na zdravlje, materijalne štete, gubitka egzistencije i usluga, socijalnih i ekonomskih poremećaja ili oštećenja životne sredine.

Izloženost (Exposure)

Ljudi, imovina, sustavi ili drugi elementi prisutni u zonama opasnosti koji time podliježu potencijalnim gubicima.

Prirodna opasnost (Natural Hazard)

Prirodni proces ili pojava koja može dovesti do gubitka života, povreda ili drugih utjecaja na zdravlje, materijalne štete, gubitak egzistencije i usluga, socijalnih i ekonomskih poremećaja ili oštećenja životne sredine.

Rizik (Risk)

Kombinacija vjerojatnoće nekog događaja i njegovih negativnih posljedica.

Ranjivost (Vulnerability)

Karakteristike i okolnosti zajednice, sustava ili imovine koje ga čine podložnim štetnim utjecajima opasnosti.

SMANJENJE RIZIKA OD KATASTROFA

Izvanredna situacija predstavlja stanje prouzrokovano prirodnim ili ljudskim čimbenikom, čime je stvorena neposredna opasnost po život izdravlje ljudi, imovinu građana ili je značajno ugrožena životna sredina ili kulturno historijsko nasljeđe na određenom području koju pogođena društvena zajednica nije u stanju da otkloni vlastitim snagama i sredstvima, već je za njihovo saniranje potrebna pomoć cijele zemlje, a ponekad i međunarodne zajednice.

Katastrofe, poput zemljotresa, poplava i toplotnih talasa događale su se skoro svakodnevno u posljednjih deset godina i dvostruko češće nego prije 20 godina. Stručnjaci ukazuju da će se trend rasta nastaviti u narednom periodu vezano s klimatskim promjenama.

Zemljotresi, cikloni, požari, toplotni valovi i odroni učinili su da 2015. godina u svijetu bude rekordno opterećena klimatskim nepogodama.

Rizik od katastrofa je globalni problem koji se tiče svih nas.

Smanjenje rizika od katastrofa zahtijeva reagiranje, ne samo nadležnih institucija, već i šire zajednice, gdje posebno dolazi do izražaja uloga mladih koji svojim aktivnostima mogu ublažiti negativan utjecaj katastrofa.

Zato, počnimo djelovati već danas!

Sprečavanje katastrofa preventivnim djelovanjem, ublažavanje njihovih štetnih posljedica i jačanje spremnosti zajednice na njihovo događanje,

predstavljaju daleko humaniji i višestruko efikasniji pristup nego sam odaziv naveć dogođene katastrofe.

Prirodne katastrofe

- Geološki hazardi (zemljotresi, lavine, odroni, klizišta);
- Hidrometeorološki hazardi (poplave i ekstremne meteorološke pojave – jaki vjetrovi, ekstremne padaline, ekstremne temperature zraka, zaleđivanje, magla i suša) i požari

Tehničko-tehnološke opasnosti

- Eksplozije,
- Havarije,
- Saobraćajne nesreće,
- Nesreće u rudnicima i tunelima,
- Kemijski, biološki i nuklearno-ra--diološki (HBRN) akcidenti.

Potencijalni izazivači šumskih požara su:

vlasnici privatnih imanja koji pale korov i otpad na parcelama blizu šume, čobani koji napasaju stoku u blizini šume, vlasnici vikend kuća, smještenih blizu šume, vlasnici deponija za odlaganje smeća koje se nalaze u blizini šume, izletnici koji dane odmora provode u šumi, kupači na jezerima i

rijekama u blizini šuma, lica koja pale vatru na otvorenom prostoru, neugašeni opušci cigareta, bačeni iz automobila ili od prolaznika.

Pregled šumskih požara po godinama sa opožarenom površinom (ha)

Year	Number of Forest Fires	Burned Area (ha)
2002.	783	2840,00
2003.	1197	63093,00
2004.	235	22192,00
2005.	300	1287,00
2006.	304	3857,00
2007.	1516	31720,00
2008.	413	9257,00
2009.	320	2385,00
2010.	414	1638,00
2011.	964	1860,00
2012.	1964	98667,00

Izvor: Šumarski fakultet Univerziteta u Sarajevu, maj 2013. god.

VAŽNO

- Ne paliti roštilj u šumi ako vremenski uvjeti pogoduju nastanku i širenju požara (visoka temperatura, vjetar),
- Roštilj paliti samo na mjestima na kojima je to dozvoljeno,
- Roštilj treba da bude od negorivog materijala,
- Oko roštilja uklonite sav zapaljivi materijal – suho granje i lišće u obujmu od 5 metara,
- Obezbijedite dovoljnu količinu vode za gašenje roštilja poslije upotrebe ili za gašenje eventualnog požara.

Ekološka funkcija šuma

Ekološke i socijalne funkcije šuma imaju ogroman značaj za održivi razvoj društva i poboljšanje kvaliteta života, kako u ruralnim i planinskim područjima, tako i u urbanim sredinama.

Zaštitno - regulatorna funkcija šuma ima poseban društveni značaj, i to:

- Protiverozivna zaštita;
- Zaštita i unapređenje režima voda;
- Zaštita od neželjenog djelovanja vjetra, ekstremnih temperatura i sunčevog zračenja;
- Regulacija padavina;
- Zaštita poljoprivredne proizvodnje;
- Zaštita od buke i lavina itd.

Neugašena cigareta najčešći je uzročnik šumskih požara i nikada je ne izbacujte iz vozila u pokretu. U prirodi opuške od cigareta uvijek ugasite!

Po definiciji, požar predstavlja nekontrolirani proces sagorijevanja čija pojava (plamen, toplota i produkt sagorijevanja) može da ugrozi život ljudi i da izazove veliku materijalnu štetu. Najčešći uzroci nastanka požara su: otvoreni plamen, užareni predmeti, eksplozija, električna energija, statički elektricitet, grom i munja, kao i toplota izazvana trenjem, pritiskom, udarom i slično.

U ljetnom periodu strogo je zabranjeno paljenje vatre na otvorenom prostoru! U svim jedinicama lokalne samouprave donose se zapovijedi o zabrani paljenja vatre na otvorenom prostoru!

Zapovješću se određuju mjere za otklanjanje opasnosti od požara, sa određivanjem nositelja aktivnosti na sprovođenju tih mjera, kao i zadaci za žurne službe i javna poduzeća u lokalnoj zajednici.

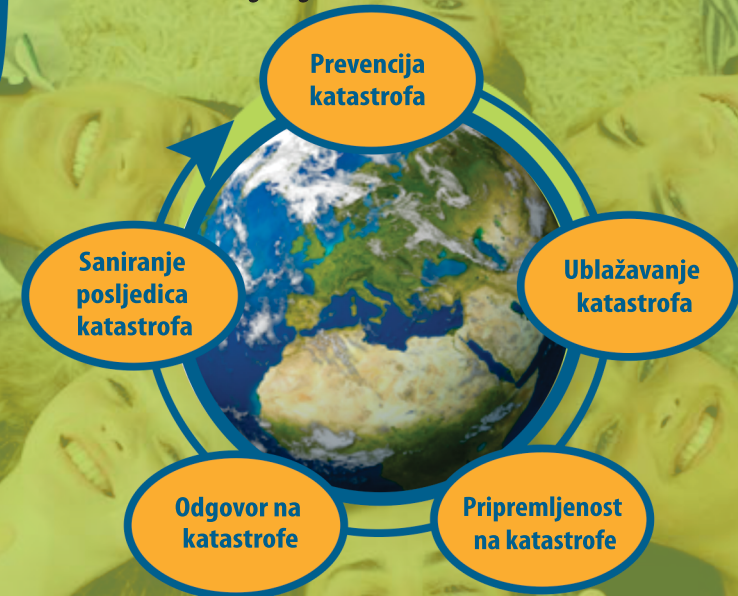

Epidemije (zarazne bolesti čovjeka), epizotije (zarazne bolesti životinja) epifitije (zarazne bolesti biljaka)

Nesreće su nešto što se u najvećem broju slučajeva može spriječiti ili se može umanjiti njihov utjecaj.

Oko 30% rizika od poplava može se pripisati klimatskim promjenama i povećanim intenzivnim padalinama. Ostatak se pripisuje ljudskom djelovanju izgradnjom objekata u zonama rizika.

CIKLUS SMANJENJA RIZIKA OD KATASTROFA

Smanjenje rizika od katastrofa (Disaster Risk Reduction - DRR) ima za cilj da kroz preventivno djelovanje umanjí štetu prouzrokovanu prirodnim nesrećama, kao što su zemljotresi, poplave, suše i požari.

$$\text{Prirodna opasnost} + \text{Izloženost} \times \text{Ugroženost} - \text{Kapaciteti} = \text{Rizik od katastrofa}$$

Osnovnu međunarodnu inicijativu u oblasti smanjenja rizika od katastrofa predstavlja **Međunarodna strategija za smanjenje rizika od katastrofa Ujedinjenih nacija (UNISDR)**. Ključni dokument ove inicijative predstavlja Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa za razdoblje 2015.-2030.

Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa usvojen je na Trećoj svjetskoj konferenciji za smanjenje rizika od katastrofa, održanoj od 14. do 18. ožujka 2015. godine u gradu Sendai u Japanu i predstavlja prvi međunarodni ugovor izrađen na naučenim lekcijama iz primjene Hyogo okvira za akciju 2005.-2015.

Četiri prioriteta za djelovanje Sendai okvira:

- Unaprijediti razumijevanje rizika od hazarda.

- Jačati institucionalni okvir za upravljanje rizika od katastrofa.
- Investirati u smanjenje rizika i jačanje otpornosti prirodnih i društvenih sustava
- Unaprijediti spremnost za odgovor na katastrofe i obnovu kroz oporavak, rehabilitaciju i rekonstrukciju.

Organizacija godišnjih Foruma u funkciji Platforme za smanjenje rizika od katastrofa u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je 2013. godine uspostavila Platformu za smanjenje rizika od katastrofa u vidu Foruma za razmjenu mišljenja koji obuhvata sve čimbenike društva iz različitih područja djelovanja koje će u svom domenu ponuditi najbolja rješenja u cilju prevencije i bolje zaštite od katastrofa.

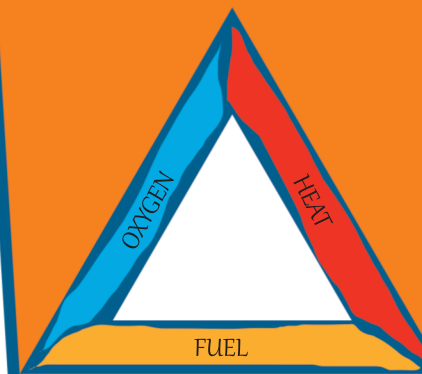
To uključuje usklađivanje stavova o potrebama djelovanja u smanjenju rizika od katastrofa, procjenjivanje opasnosti, usklađivanje aktivnosti, poticanje i postizanje najkvalitetnijeg odgovora na prijetnje i rizike od katastrofa i razvijanje svijesti stanovništva o postojanju opasnosti od prirodnih ili drugih katastrofa. Tako da je ispunjena obaveza BiH koja proizilazi iz Hyogo deklaracije.

POŽARI

Šumski požar je nekontrolirano, stihijsko kretanje vatre po šumskoj površini. Spada u prirodne katastrofe koje se razlikuju po vrsti, načinu postanka i štetama. Karakteristika šumskih požara je brzo širenje i nagle promjene pravca pod utjecajem vremenskih prilika. Štete koje uzrokuju šumski požari zavise od: vrste požara, vrste i količine vlažnosti gorivog materijala, temperature zraka, jačine vjetrova i topografije.

Požar predstavlja veliku opasnost u kojoj osim, materijalnih dobara, možete izgubiti i život. Analize pokazuju da je 65,45 % požara izazvano nepažnjom. Ljudi izazivaju požare namjerno ili iz neznanja. Uzročnik 95 % šumskih požara je čovjek, dok je manji broj požara prouzrokovan udarom groma.

Na prostoru Bosne i Hercegovine u 2015. godini zabilježen je veliki broj požara na otvorenom prostoru u odnosu na 2013. i 2014. godinu. Tome je doprinijela nepovoljna meteorološka situacija koju su karakterizirale ekstremno visoke temperature, kao i dug period bez kiše

Trougao vatre

Bosna i Hercegovina ima 2,709.769 ha šuma i šumskog zemljišta (2,186.332 ha državnih i 523.437 ha u građanskoj svojini), što je oko 53% ukupne teritorije države.

Šume, koje su pretežno prirodne, pokrivaju 2,209.732 hektara ili oko 44% teritorije i raznovrsne su zahvaljujući različitim uvjetima staništa.

SVAKO DOMAĆINSTVO TREBA DA IMA:

1. Torbu sa opremom koja sadrži:

Ručnu voodootpornu baterijsku lampu, radio na baterije, pribor za prvu pomoć, lijekove, kako osnovne, tako i one za kronične bolesnike i djecu, hranu za bebe i djecu, dovoljno hrane i vode za tri do pet dana, tablete za dezinfekciju vode i

nekoliko upaljača, zviždaljku, dže-pni nožić, masku za lice i naočale za plivanje koje štite oči u slučaju požara ili štetnih para, debele gumene rukavice i čizme za slučaj prelaženja preko sumnjivih kablova, komplet obuće i odjeće za svaku osobu i jednu deku ili vreću za spavanje za svakoga,

ključeve ličnog automobila, kreditne kartice, sredstva za ličnu higijenu, posebna sredstva neophodna za djecu, starije ili članove obitelji s posebnim potrebama, rezervne naočale i sve važne obiteljske isprave (spakovane u voodootporni materijal).

2. Vatrogasni aparat - prenosni vatrogasni aparat pod stalnim pritiskom punjen prahom od 6 ili 9 kg.

3. Kutiju prve pomoći

Izvjешće o nesreći:

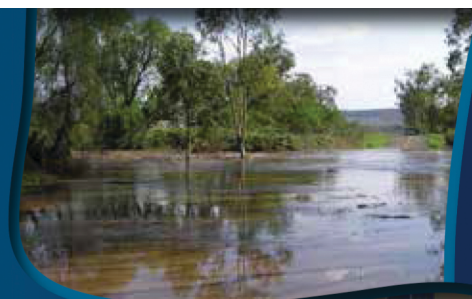
- Vaše ime i prezime?
  - Gdje se dogodilo?
  - Što se dogodilo?
- Očekujte dodatna pitanja

Kako je za smanjenje rizika od katastrofa neophodna međunarodna suradnja, pored nacionalne, uspostavljaju se regionalne i globalne platforme za smanjenje rizika od katastrofa.

Europski forum za smanjenje rizika od katastrofa (European Forum for Disaster Risk Reduction - EFDRR) formiran je 2009. godine i koristi se za razmjenu informacija i znanja na nivou regija, za koordinaciju ulaganja u smanjenje rizika od katastrofa u cijeloj regiji, za pružanje pomoći za efikasno djelovanje u cilju smanjenja rizika od katastrofa, za pružanje šireg političkog prostora posvećenog tom pitanju i za doprinos sprovođenju Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa. Sastaje se jednom godišnje.

Rezolucijom 64/200, Generalna skupština UN-a iz 2009. godine za Međunarodni dan smanjenja rizika od katastrofa, utvrđen je 13. listopada koji je posvećen izgradnji i jačanju javne svijesti o rizicima od katastrofa, očuvanju životne sredine i sprečavanju daljnjeg uništavanja planete Zemlje.

U Bosni i Hercegovini dominantne opasnosti (hazardi) su: požari, neeksplozivna ubojita sredstva - NUS, i minsko-eksplozivna sredstva - MES, poplave i klizišta, zemljotresi, epidemije, ekstremne meteorološke pojave i druge prirodne i tehničko-tehnološke opasnosti.

PREVENTIVNE AKTIVNOSTI

Prevenција je prepoznata kao ključna aktivnost koju treba usmjeriti ka svim kategorijama stanovništva, prije svega ka mladima koji su jedna od najranjivijih kategorija. Umjesto posmatranja djece i omladine kao ugrožene kategorije, Sendai okvir ih prepoznaje kao zainteresiranu stranu u smanjenju rizika od katastrofa.

Posljedice katastrofa mogu se značajno umanjiti ako su ljudi dobro informirani i upoznati sa preventivnim mjerama za zaštitu od prirodnih, tehničko-tehno-loških i drugih opasnosti. Zato je neophodno jačati svijest građana o značaju organizovanog i efikasnog preventivnog djelovanja u sprečavanju katastrofa, uz učešće samih građana u tim procesima, posebno kroz edukaciju djece i omladine.

“Prema istraživanjima (UNISDR), jedan euro uložen u smanjenje rizika od katastrofa, donosi uštedu od sedam eura u odnosu na štetu nastalu usljed katastrofa.”

Kako mladi ljudi mogu uticati na smanjenje rizika od katastrofa?

Angažiranjem kroz volonterske aktivnosti, te angažiranjem u različitim organizacijama i udruženjima kao što su: Crveni krst/ križ, radio-amateri, planinari, izviđači i slično.

Volonterstvo je „univerzalna pojava“, od važne društvene i ekonomske koristi. Socijalna vrijednost volontiranja veća je čak i od ekonomske. Volonteri ulažu svoje vrijeme, vještine, znanja, talente i volju, očekujući zauzvrat jako malo.

Važno je prepoznati njihov doprinos!

Sendai okvir prepoznaje, kao suštinsku, ulogu djece i omladine u smanjenju rizika od katastrofa i ohrabruje organiziranje volonterskog rada građana. **Smanjivanje rizika je od suštinskog značaja za podizanje održivog razvoja.**

Više informacija o smanjenju rizika od katastrofa možete naći na sljedećim sajtovima:

www.preventionweb.net
www.unisdr.org
www.irdrinternational.org
www.globalquakemodel.org

MJERE OPREZA

U cilju smanjenja negativnih posljedica na najmanju moguću mjeru prije, tijekom i nakon katastrofe potrebno je poduzeti određene mjere:

- Informirajte se za sprovođenje mjera lične i zaštite članova svoje obitelji, kako biste mogli reagirati prije nego na mjesto nesreće dođu spasilački timovi za zaštitu i spašavanje;
- Sačuvajte prisebnost i ne paničite;

Operativno komunikacijski centar BiH-112

U okviru Ministarstva sigurnosti BiH 24 sata radi Operativno - komunikacijski centar BiH-112

Operativno - komunikacijski centar nije još u punoj funkciji, ali u slučaju prijetnje, odnosno nastanka prirodne ili druge nesreće, postupa na temelju preuzetih obveza Bosne i Hercegovine sukladno s propisanim postupkom i uz primjenu standardnih obrazaca o nesrećama propisanim međunarodnim konvencijama, ugovorima i sporazumima.

- Pratite uputstva nadležnih organa;
- Zapamtite ili zapišite važne brojeve telefona.

Ovi brojevi telefona su vam na raspolaganju 24 sata!

